

Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitim Politikaları

İlknur MAYA



Doç. Dr. İlknur MAYA

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE EĞİTİM POLİTİKALARI

ISBN 978-605-241-721-8

DOI 10.14527/9786052417218

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Doç. Dr. İlknur MAYA

İlknur Maya 1996 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği'nden mezun oldu. Yüksek lisansını, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı'nda 1999 yılında tamamladı. 2008 yılında ise, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Anabilim Dalı'nda mezun olarak "Dr." unvanını aldı. 2009 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Yrd.Doç.Dr. olarak görev yapmaya başladı. 2014 yılında Doç. Dr. olan yazar, hâlen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünde görev yapmaktadır. Yazarın, "Eğitim Kurumlarında Risk Yönetimi" adlı ulusal bir kitabı ve uluslararası olarak ise yayınlanmış yedi farklı kitapta bölüm yazarlıkları vardır. Yazarın, "risk yönetimi", "kriz yönetimi", "kaos ve karmaşıklık yönetimi", "değişim yönetimi", "stres yönetimi", "cinsiyet eşitsizlikleri", "sosyal adalet", "kadın liderliği", "değerler", "okul dışında kalan çocuklar", "uluslararası sınavlar ve eğitsel göstergeler" ve "karşılaştırmalı eğitim" konularında bilimsel çalışmaları bulunmaktadır.

Assoc. Prof. Dr. İlknur MAYA

İlknur Maya graduated from Dokuz Eylül University, Department of Classroom Teaching in 1996. She completed her master's degree in Dokuz Eylül University, Institute of Educational Sciences, Department of Educational Administration and Supervision in 1999. In 2008, she graduated from Hacettepe University, Institute of Educational Sciences, Department of Educational Administration, Supervision, Planning and Economics and she assumed the title of "Ph.D.". She started to work as "Assistant Professor" in Çanakkale Onsekiz Mart University in 2009. The author, Assoc. Prof. Dr., still works in Çanakkale Onsekiz Mart University Department of Educational Sciences. The author has a national book, entitled "Risk Management in Educational Institutions" and she is the author of chapters in international seven different books. She has scientific studies about "risk management", "crisis management", "chaos and complexity management", "change management", "stress management", "gender inequalities", "social justice", "women leadership", "values", "out of school children", international assessment and educational indicators" and "comparative education".

ÖN SÖZ

“Karşılaştırmalı eğitim araştırmaları, eğitim bilimlerinde mükemmelliğin sağlanmasında yeni araçlar olmalıdır”.

Marc-Antoine Jullien

Eğitim, hem birey hem de ülkelerin gelişmesi ve güçlenmesi için bir çekirdek (tohum) gibi, aynı zamanda çiçek (ürün) gibi önemli bir gerekliliktir, anlamı itibariyle büyük çıktılar sunmaktadır. Kuşkusuz, eğitimin olumlu çıktılarını başta sağlık, güvenlik, adalet, eşitliklerin sağlanması ve çevre bilinci gibi birçok alanda görmek mümkündür. Bu nedenle, okul öncesi eğitimden başlayarak ilkökul, ortaokul, yükseköğretim ve hayat boyu öğrenme gibi her eğitim basamağı ve süreci her birey için çok önemlidir.

Temel insan haklarından biri olan eğitim hakkı, dünyanın neresinde ve hangi koşulda olursa olsun bireylere sağlanmalıdır. Ancak böylece, belli becerileri kazanarak bireyler daha iyi yaşam koşullarına ulaşabilir. Günümüzde herkes için okullaşma, evrensel bir amaç haline gelmiştir. Ne var ki, gelişmekte olan ülkeler -Afrika, Latin Amerika ve Asya'nın bazı ülkeleri- gelişme, kalkınma ve sürdürülebilirlik için eğitim koşullarının daha iyi düzeye getirilmesine ihtiyaç göstermektedir. Her şeyden önce eğitim, gelişme için bir ön koşuldur. Çünkü eğitim ve gelişme, birbirleriyle ilişkili iç içe geçmiş kavramlardır. Eğitim, gelişmeyi sağlar. Gelişmenin yapısı, eğitimi kapsamaktadır. Bu bağlamda, gelişmekte olan ülkelerin gelişmelerinin tamamlanması ve sürdürülebilirlikleri için anahtar kavram, eğitimidir.

Tüm bu nedenlerle, gelişmekte olan ülkelerin eğitimde mevcut durumunun ortaya konması ve ülkelerin gerçekleri bağlamında uygulanan eğitim politikalarının analiz edilip, anlaşılması gerekmektedir. Kaldı ki, gelişmekte olan ülkeler giderek daha çok sayıda araştırmacının dikkatini çeken bir alan olmaktadır. Ancak, bir ülkenin eğitim koşulları tarihsel, sosyal, ekonomik, kültürel, dil, din, coğrafi ve yerel gerçeklere kadar birçok etkene bağlı olarak ele alınması gereken karmaşık bir konudur.

Son gelinen noktada, ulusal kalabilmek uluslararası olmaktan daha zor hale geldiği görülmektedir. Küreselleşme olgusu, sınırsız iletişim, deniz aşırı ülkelere seyahat etme kolaylığı, uluslararası kurumlar, uluslararası eğitim kurumları, uluslararası öğrenciler, uluslararası dereceler ve küresel başarı sıralamaları gibi birçok fırsatlar sunmaktadır. Ancak, bu fırsatlar içerisinde özgünlüğü koruyabilmek ve ulusal kalabilmek zorlukları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, gelişmekte olan ülkelerin eğitim politika ve uygulamalarında öncelikle ulusal gerçeklikleri önemsemeleri ve beraberinde uluslararası gelişmeleri izlemeleri önemli bir gerek-

liliktir. Nitekim, küreselleşme çerçevesinde yapılan eğitim araştırmaları çoğaldıkça, karşılaştırmalı eğitim ve uluslararası eğitim araştırmalarının dikkat çekmeye devam edeceği söylenebilir.

Gelişmekte olan ülkelerin eğitim politika ve uygulamalarını ele alan bu kitap, üç bölümden oluşmaktadır: Bu birinci bölümünde, karşılaştırmalı eğitim alanı, karşılaştırmalı eğitimin amacı, karşılaştırmalı eğitim araştırmalarında yöntem, karşılaştırmalı eğitimin gelişimi, karşılaştırmalı eğitim ve uluslararası örgütler, karşılaştırmalı eğitimde batı kültürünün etkisi, gelişmekte olan ülkelerde uluslararası yardımların katkısı, uluslararası yardımların eğitimde gelişmeye katkısı, karşılaştırmalı eğitim ve gelişmekte olan ülkeler ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, gelişmekte olan ülkelerde eğitim politikaları sunulmaktadır. Bu çerçevede, gelişmekte olan ülkelerde eğitime genel bir bakış, gelişmekte olan ülkelerde okul kaynakları ve çıktıları, gelişmekte olan ülkelerde okul öncesi eğitim, gelişmekte olan ülkelerde öğrenciler ve veliler için teşvikler, gelişmekte olan ülkelerde eğitimde merkezileşme ve yerelleşme, gelişmekte olan ülkelerde okul yönetimi, eğitsel çıktıları iyileştirmek için okul girdileri ve okul yönetimi, eğitimde eşitlik sorunu ve farklı müdahale uygulamaları, eğitimde rekâbet etme ve eğitsel anlamda üretkenlik, eğitimde kupon sistemini uygulayan gelişmekte olan ülke örnekleri, gelişmekte olan ülkelerde politika oluşumunda maliyet etkililik analizleri, gelişmekte olan ülkelerde yaşam boyu eğitim ve son olarak, Afrika ve Latin Amerika ülkeleri çerçevesinde eğitim uygulamalarına yer verilmektedir.

Üçüncü bölüm, uluslararası eğitim temelinde yapılmış olan “OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerin Eğitim İstatistiklerinin Karşılaştırılması” adlı bir araştırmadan oluşmaktadır. Son bölümde yer alan araştırmayla birlikte, hem bu konuda ele alınmamış bir araştırmanın alan yazını güçlendirmesi ve hem de araştırma kitabının konu alanıyla bütünüyle örtüşmesi ve tamamlanması hedeflenmiştir. Böylece bu kitabın, akademisyenler, eğitimciler, öğrenciler ve eğitim politikacılarının katkısıyla karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim konusunda yapılan tartışmalara zenginlik katması beklenmektedir.

Doç. Dr. İlknur MAYA

KISALTMALAR

EDUCO	: Toplumsal Katılımlı Eğitim Programı
EFA	: Herkes için Eğitim
EUROSTAT	: Avrupa İstatistik Kurumu
EURYDICE	: Avrupa Eğitim Bilgi Ağı
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
GDP	: Brüt Ulusal Üretim
GER	: Brüt Okullaşma Oranı
GIS	: Küresel Bilgi Sistemi
GM	: Toplumsal Cinsiyet
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HR	: İnsan Kaynakları
HRD	: İnsan Kaynaklarının Gelişimi
ICT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
IMF	: Uluslararası Para Fonu
MDG/s	: Milenyum Gelişme Hedefleri
NCBL	: Hiçbir Çocuk Geride Kalmaması Projesi
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
PIRLS	: Uluslararası Okuryazarlık Çalışma Süreci
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
PRSP	: Yoksulluğu Azaltma Strateji Bildirisi
SSA	: Sahra- Altı Afrika
TIMMS	: Uluslararası Matematik ve Fen Çalışmaları Trendleri
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UIL	: Birleşmiş Milletler Yaşam Boyu Öğrenme Enstitüsü
UIS	: Birleşmiş Milletler İstatistik Enstitüsü
UN	: Birleşmiş Milletler
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuk Yardım Fonu
UPE	: Uluslararası Temel Eğitim
WB	: Dünya Bankası
WEF	: Dünya Ekonomi Forumu
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
-------------	---

1. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM

Karşılaştırmalı Eğitim Alanı	1
Karşılaştırmalı Eğitimin Amacı.....	3
Karşılaştırmalı Eğitim Araştırmalarında Yöntem	5
Tanımlama ve Analiz	7
Açıklama ve Tahmin	8
Bilimsel ve Diğer Yaklaşımlar	8
Dil	8
Analiz Birimleri	9
Karşılaştırmalı Eğitimde Verilerin Toplanması.....	9
Araştırma Deseni ve Analizi	10
Karşılaştırmalı Eğitimin Gelişimi.....	11
Karşılaştırmalı Eğitim ve Uluslararası Örgütler	13
Karşılaştırmalı Eğitimde Batı Kültürünün Etkisi	15
Gelişmekte Olan Ülkelerde Uluslararası Yardımların Yararları	16
Uluslararası Yardımlar Eğitimde Gelişmeye Katkı Sağlamakta mıdır?	18
Karşılaştırmalı Eğitim ve Gelişmekte Olan Ülkeler	21

2. BÖLÜM

GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE EĞİTİM POLİTİKALARI

Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitime Genel Bir Bakış	25
Gelişmekte Olan Ülkelerde Okul Kaynakları ve Çıktıları.....	32
Gelişmekte Olan Ülkelerde Okul Öncesi Eğitim	33
Gelişmekte Olan Ülkelerde Öğrenciler ve Veliler için Teşvikler.....	36
Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitimin Kontrolü: Merkezileşme ve Yerelleşme	40
Gelişmekte Olan Ülkelerde Okul Yönetimi	43
Eğitsel Çıktıları İyileştirmek için Okul Girdileri ve Okul Yönetimi	45
Eğitimde Eşitlik Sorunu Farklı Müdahale Uygulamalarını Gerektirir mi?	48
Eğitimde Rekâbet Etme ve Eğitsel Anlamda Üretkenlik	51
Gelişmekte Olan Ülkelerde Politika Oluşumunda Maliyet Etkililik Analizleri	56
Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaşam Boyu Eğitim	58
Afrika'da Eğitim	59
Latin Amerika'da Eğitim.....	64

3. BÖLÜM

ULUSLARARASI EĞİTİME DAYALI BİR ARAŞTIRMA OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerin Eğitim İstatistiklerinin Karşılaştırılması

Problem Durumu	69
Araştırmanın Amacı	73
Problem Cümlesi	73
Araştırmanın Alt Problemleri.....	73
Yöntem	74
Bulgular ve Yorumlar	75
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	86
 Kaynakça	 91

TABLOLAR LİSTESİ

2. Bölüm

Tablo 1. PISA Sonuçları Açısından Uluslararası Karşılaştırma (2000-2015)	27
Tablo 2. Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitime Yapılan Kamu Harcamaları (1996-2010 milyon \$).....	28
Tablo 3. Afrika'da Eğitim İstatistikleri (1970-1990)	60
Tablo 4. Sahra Altı Afrika'da Okullaşma Oranları (1960-2010) (Bin)	60
Tablo 5. Sahra Altı Afrika'da İlkokul Düzeyinde Brüt Okullaşma Oranları	61
Tablo 6. Afrika'da Tahmini Yetişkin Okuryazarlık Oranı (1990-2010)	61
Tablo 7. GSYİH Yüzdesi Olarak Eğitime Kamu Harcamaları	62
Tablo 8. Sahra Altı Afrika'da Özel Okullaşma Oranları (2000-2005)	64
Tablo 9. Latin Amerika Ülkelerinde Kentsel ve Kırsal Bölgeye Göre Ortaöğretimi Tamamlama Oranları.....	65

3. Bölüm

Tablo 1.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Erken Çocukluk Eğitimi ve Okul Öncesi Dönem Okullaşma Oranlarının Karşılaştırılması	76
Tablo 2.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Yaşa Göre Okullaşma Oranlarının Karşılaştırılması (2016).....	77
Tablo 3.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Cinsiyete Göre Yükseköğretim Okullaşma Oranları (2016)	78

Tablo 4. a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitim Kademesine Göre Okul Yaşam Beklentisi Açısından Cinsiyet Eşitliğinin Karşılaştırılması	79
Tablo 5.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Kademeler Açısından Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması (Kadın Öğretmen Oranı) (2016)	81
Tablo 6.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Toplam Harcamaların Karşılaştırılması (2016).....	82
Tablo 7.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Erken Çocukluk Eğitimi ve Okul Öncesi Dönem Kurum Şekli ve Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayıları.....	83
Tablo 8.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Kademelere Göre Ülkelerde Sınıf Başına Düşen Öğrenci Sayılarının Karşılaştırılması.....	84
Tablo 9.a. OECD Ülkeleri ile Gelişmekte Olan Ülkelerde Yıllık Kademelere Göre Akademik Eğitim Süresinin Karşılaştırılması.....	85
Tablo.10.a. Afrika Ülkelerinde Eğitim Zamanı Kayıpları	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

1. Bölüm

Şekil 1. Karşılaştırmalı Eğitim Tipolojisi.....	3
Şekil 2. Theisen ve Adams: Karşılaştırmalı Araştırmaların Sınıflandırılması.	7
Şekil 3. Karşılaştırmalı Çözümlenmelerin Tarihsel Evreleri.	13
Şekil 4. Milenyum Gelişme Amaçları.	22
Şekil 5. Küresel İzleme Raporları.....	23

3. Bölüm

Şekil 1.a. Dünya Üzerindeki Bölgelere Göre Cinsiyet Açısından Temel Eğitim Kademesinde Okullaşma Oranı.....	72
---	----

1. BÖLÜM

KARŞILAŞTIRMALI EĞİTİM

Karşılaştırmalı Eğitim Alanı

Karşılaştırmalı eğitim, önemlidir. Çünkü eğitim, hem bir disiplin hem de bir olgu olarak önemlidir. Zorunlu olarak, olgu olan eğitim disiplinden daha önce gelmiştir. Bu nedenle, eğitimi ilk olarak olgu şeklinde ele almak gerekir. Olgu olarak eğitimin tanımı, kolaydır. Çünkü, iki temel eylem olan öğrenme ve öğretmeyi karşılaştırır. Disiplin olarak eğitim ise, özellikle resmi eğitimin nasıl örgütlendiği, nasıl yönetildiği, nasıl kontrol edildiği, nasıl finanse edildiği ve nasıl değerlendirildiği gibi konuları içeren daha geniş alanı kapsar (Brock & Alexiadou, 2013).

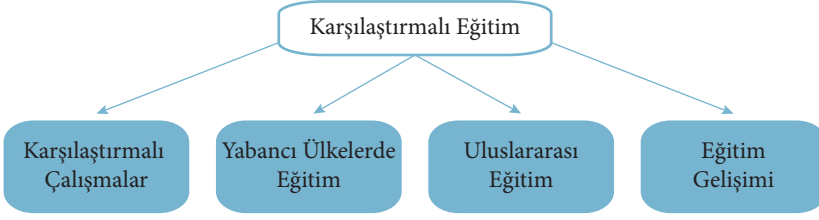
Karşılaştırmalı eğitim, küresel arenada herhangi bir konuda ayrıntılı veri elde etmeyi ve var olan durumu büyük pencereden görmeyi sağlayan bir disiplindir. Karşılaştırmalı eğitim, 21.yüzyıl başlarında egemen olan güçlerin etkisi altında gelişen bir bilim alanıdır. Bu güçler, ekonomik, sosyal ve politik şekilde içsel güçler olduğu kadar, uluslararası bağlantıları içeren güçleri de kapsamaktadır (Moutsios, 2010). Bu nedenle, karşılaştırmalı eğitim bağlamında uluslararası yapıyı anlamaya çalışmak ve sorunlara küresel bakmak, eğitim sisteminin potansiyelini görmeyi ve sınırlılıklarını anlamayı sağlayacağı gibi, okul ile toplum, okul ile ekonomi ve okul ile kalkınma arasındaki ilişkilerin dinamiklerini daha geniş bir çerçeveden anlamaya hizmet etmesi beklenir (Arnove, 2013; Crossley, 2000; Dale, 2005).

Karşılaştırmalı eğitim çalışması yapmak, uluslararası düzeyde çalışmalar yapmak demektir. Çünkü uluslararası çalışmalar, genellikle karşılaştırmalıdır. Birleşik Krallıkta ve dünyada başka herhangi bir yerdeki yaygın kullanımında karşılaştırma çalışmaları, uluslararası eğitimi de ifade eder. Karşılaştırmalı eğitim, sınırlarının belirlenmesi açısından zorluklar taşımaktadır. Bu nedenle karşılaştırmalı eğitim, uluslararası eğitimle birlikte kullanılmaktadır. Ne var ki, karşılaştırmalı eğitim, genel olarak batının endüstrileşmiş dünyası ile ilişkilidir. Uluslararası eğitim ise, gelişen dünyadaki eğitim çalışmalarını vurgulamaktadır. Ne var ki, karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim birbirinin tamamlayıcılarıdır. Karşılaştırmalı ve uluslararası

sı eğitim, birçok bilim adamı tarafından tanımlanmıştır (Crossley & Tikly, 2004; Phillips & Schweisfurth, 2008; Thompson, 2002):

Ervin Epstein'e göre; karşılaştırmalı eğitim, akademik ve disiplinler arası bir araştırmadır. Karşılaştırmalı eğitimi, eğitimde uluslararası sorunlarda tarihsel, felsefi ve sosyal bilimlerin kuramlarını ve yöntemlerini uygulayan bir çalışma alanı olarak ifade etmektedir. Epstein, uluslararası eğitimi tanımlarken bilgi ve tutumlarda uluslararası bir yönelimi desteklemekte, birbirlerinden öğrenmeleri için farklı uluslardan öğretmenleri, araştırmacıları ve öğrencileri bir araya getirmeyi teşvik etmektedir. İngiliz karşılaştırmacı France Halls, hem bir çalışma konusu hem de bir yöntem olarak uluslararası eğitimi, karşılaştırmalı eğitimin içerisinde eylemlerin bir alt kümesi olarak ifade etmektedir. Patricia Broadfoot'a göre karşılaştırmalı eğitim, bir disiplinden çok bağlamdır. Platon'un görüşüne göre, iyi karar farklılıkları ve benzerlikleri eşit olarak ele alarak ortaya çıkar. Bu nedenle, ne öğreteceğimiz, nasıl öğreteceğimiz, nasıl yöneteceğimiz ve eğitimi nasıl değerlendireceğimiz konularında karar alma aşamasında karşılaştırmalar yapmak önemlidir. Huhges'e göre, toplum temelinde özellikle eğitim açısından yapılan uluslararası karşılaştırmalar, toplumda var olan eğitimi daha iyiye getirme arzusunun bir sonucudur (Phillips & Schweisfurth, 2008).

Karşılaştırmalı eğitim, tarih, felsefe, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlerin teori ve yöntemlerini kullanan ve eğitimde değerlendirme, özel ihtiyaçlar, erken çocukluk eğitimi, ev ve okul ilişkisi ve denetim gibi eğitimin çeşitli alanlarında çalışmaları içeren çok yönlü/birleşimsel ve disiplinler arası bir yaklaşımdır. Broadfoot, karşılaştırmalı eğitimde bağlam boyutuna vurgu yaparak, karşılaştırmalı eğitimin kuralcı ya da mutlak bir disiplin olmadığını, farklı disiplinlerdeki araştırmaların karşılaştırmalı eğitime ilişkin anlamlandırma ve yorumlamalara olanak tanıyan bağlamı ortaya koyduğunu belirtmiştir. Halls'un savunduğu kültürel yaklaşım da bu durumu destekleyici niteliktedir. Söz konusu yaklaşım kapsamında, Halls karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında gözlemlenen eğitimsel olgunun yer aldığı ya da gerçekleştiği tarihsel, kültürel, toplumsal ve politik bağlamların dikkate alınması gerektiğini; böylelikle, eğitim olgusunu biçimlendiren ve yapılandıran bağlamsal etmenlerin daha açık ve betimleyici anlamlandırmalar sağlayacağını ileri sürmüştür. Aşağıda Halls tarafından geliştirilen karşılaştırmalı eğitim tipolojisi sunulmaktadır (Phillips & Schweisfurth, 2008):



Şekil 1. Karşılaştırmalı Eğitim Tipolojisi

Halls, karşılaştırmalı ve uluslararası eğitim arasındaki ilişkiyi birtakım etkinlikler çerçevesinde nasıl tanımlayabileceğine ilişki olarak açıklayıcı bir şema geliştirmiştir. Halls, bu bağlamda karşılaştırmalı eğitimi üst kavram olarak ele almış ve (i) karşılaştırmalı çalışmalar, (ii) yabancı ülkelerde eğitim, (iii) uluslararası eğitim ve (iv) eğitim gelişimi olmak üzere toplam dört ulam bağlamında karşılaştırmalı eğitimi incelemiştir. Halls'a göre uluslararası eğitim, karşılaştırmalı eğitim bağlamında hem bir yöntem hem de bir çalışma nesnesi işlevi görmektedir. Karşılaştırmalı eğitim bilimi, farklı ülkelerdeki eğitim-öğretim ve sınıf yönetimi çalışmalarının tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamlar gibi çeşitli etmenler bağlamında incelenmesini içermektedir. Yabancı ülkelerde eğitim, eğitim sistem ya da sistemlerinin pek çok ülkelerde incelenmesidir. Uluslararası eğitim; (i) uluslararası eğitim bilimi (international pedagogy) ve (ii) uluslararası örgüt çalışmaları (study of international organization) olmak üzere iki boyutta ele alınmaktadır. Uluslararası eğitim bilimi, çok uluslu ve çok kültürlü eğitim, uluslararası anlayış için eğitim, barış eğitimi, uluslararası nüfus, kültür içi farklılıklar ve bunların sonuçları, uluslararası eğitim normları ve eğitim programlarının uyumlaştırılması gibi pek çok farklı açıdan yapılan araştırmalar kapsamında ele alınmaktadır. Son olarak, tipolojide yer alan eğitim gelişimi kavramı, politika üreticilerine destek olmak amacıyla plan üretilmesi, uygun eğitim yöntem ve tekniklerinin geliştirilmesi ve programların uygulanması için çalışanların eğitimi gibi konular bağlamında tanımlanmaktadır. Karşılaştırmalı eğitimde, öncelikle başkalarının deneyimlerinden öğrenme amaçlanmaktadır (Phillips & Schweisfurth, 2008).

Karşılaştırmalı Eğitimin Amacı

Karşılaştırmalı eğitim araştırmalarının doğasını anlamak, araştırmaların amaçlarını ve bu çalışmaları yapan araştırmacıların amaçlarını anlamayı gerektirmektedir (Bray, 2014). Karşılaştırma, dünyayı anlamlandırmaya ve deneyimlerin çerçevelerinin sunulmasına olanak tanıyan düşünce süreçlerinden biridir. Karşılaştırma, temelde bir düşünceyi ya da düşünme sistemini geliştirme yöntemidir. Bu bağlamda karşılaştırmada, yalnızca benzerlik ya da farklılıkların belirlenmesi

değil, aynı zamanda söz konusu benzerliklere ve farklılıklara ilişkin açıklamaların, değerlendirmelerin ve bilgilendirmelerin de ortaya konması amaçlanmaktadır. Sosyolojik açıdan toplumsal yaşama uyum için edilen bilgi, beceri ve değerlerin genç kuşaklara aktarımı ve böylece toplumsal hareketliliğin bir sonucu olarak toplumun yaşam koşullarını yükseltme ve geliştirme süreci biçiminde tanımlanan 'eğitim' kapsamında da karşılaştırma büyük bir öneme sahiptir. Çünkü iki ülke eğitim sisteminin ya da bir ülke eğitim sisteminin başka ülkelerle karşılaştırılması, farklılıkların ve benzerliklerin saptanarak üstünlüklerin/zayıflıkların ya da geliştirilmesi gereken yönlerin açığa çıkmasına, bu anlamda da var olan eğitim sistemine yeni bir düşünce sisteminin gelişmesine aracılık etmektedir (Phillips & Schweisfurth, 2008).

Karşılaştırmalı eğitim çalışmaları, eğitsel ve toplumsal olguları sınıflandırarak incelemektedir. Karşılaştırmalı eğitimin amacı, eğitsel anlamda ülkeler hakkında bilgi toplamak, toplanan bilgileri analiz etmek ve kendi eğitim sistemini geliştirmektir (Cowen, 2009). Bu çerçevede karşılaştırmalı eğitim, uluslararası iyi niyeti teşvik etmektedir. Böylece, dünya ölçeğinde iki veya daha çok bölge, kıta veya ülkelerin eğitim sistemleri araştırma kapsamına girmektedir. Karşılaştırmalı eğitim, farklı kültürler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları tartışarak, uluslar arasındaki işbirliği ve karşılıklı anlayışın güçlenmesine yardım etmektedir (Carney, Rappleye & Silova, 2012). Örneğin, Arap ülkeleri ile Latin Amerika ülkeleri benzerlikler, farklılıklar, avantajlar, dezavantajlar, nitelikler ve eksiklikler bakımından karşılaştırılabilirler. Yine, Türkiye'de kızların yükseköğretime erişimi seçilen bölgelerde incelenebilir. Mevcut çalışma, Ortadoğu ülkeleriyle de karşılaştırma yapılarak yürütülebilir. Bu nedenle, karşılaştırmalı ve uluslararası eğitimde dil, araştırmacılar ve öğrenciler için bir zorunluluktur. Aksi hâlde, yabancı uygulamaları yanlış raporlama, bilgilerin yanlış raporlanması, sonuçların yanlış raporlanması ve etnomerkezci yaklaşım karşılaştırmalı eğitim çalışmalarını yanlış etkilemektedir (Phillips & Schweisfurth, 2008; Somers, McEwan & Willms, 2004).

Noah, karşılaştırmalı eğitimin temel görevinin, dünyadaki ulusların eğitimine yönelik çabalarına ilişkin veri toplamak, sınıflandırmak ve sıralamak olduğunu belirtmiştir. Lauwerys'e göre; karşılaştırmalı eğitim, normatif değildir. Belirli kılıplara bağlı kalmamaktadır. Bu bağlamda, en iyi eğitim sistemleri sunma amacıyla değildir. Karşılaştırma çalışmaları, neyin neden yapıldığını analiz etmeye ve anlamaya çalışır. Bu çerçevede, eğitim sistemleri hakkında sayısal verileri toplamak ve sınıflandırmak başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bereday'a göre ise, karşılaştırmalı eğitimde temel iki bileşen bulunmaktadır. Bunlardan biri, kendi eğitim sistemimizi anlamak ve diğeri ise, başka ülkelerin eğitim sistemini anlamaktır. Schneider, karşılaştırılan ülkelerin zayıf ve güçlü yönlerinin ortaya ko-

nulması yoluyla karşılaştırmalı eğitimin, eğitim reformlarının gelişmesine ve uluslararası işbirliğinin sağlanmasına hizmet edeceğini ifade etmektedir. Bu noktada karşılaştırmalı eğitim bilimciler, başka ülkelerle ilgili veri toplamak için politika belgeleri, müfredat çerçevesi ve eğitim istatistiklerinden yararlanabilirler. Ek olarak, internet verileri de kullanılabilir. Özellikle, karşılaştırmalı eğitimde verilerin kullanımı çok önemlidir. Bu anlamda, Halls'a göre karşılaştırmalı eğitimin amaçları şunlardır (Phillips & Schweisfurth, 2008):

- UNESCO ve OECD'nin yaptığı gibi çeşitli eğitim sistemi formlarını kullanarak küresel bir tanımlama ve sınıflandırma için eğitimsel bir morfoloji (biçim) sağlamak,
- Eğitimin farklı özellikleri ile eğitim ve toplum arasındaki ilişkiye ve etkileşime karar vermek,
- Eğitimde değişimin temel koşullarını ayırt etmek.

Karşılaştırmalı Eğitim Araştırmalarında Yöntem

Alan yazın incelendiğinde, “yöntem” kelimesinin tek bir araştırma tekniğini ifade ettiği, diğer taraftan araştırma yöntemi ifadesinin bir araştırma konusu için genel bir yaklaşımı tanımladığı anlaşılmaktadır (Willig, 2008). Bu bağlamda karşılaştırmalı eğitim alanı, tarihsel olarak uzun bir yöntem geleneğine sahiptir. Bu nedenle, araştırma tasarımı sadece verilerin toplanması ve analizini içermemektedir. Bununla birlikte, seçilen yöntemin kuramsal çerçevesinin doğruluğu da dikkate alınmalıdır. Karşılaştırmalı eğitim alanında çalışan bilim adamları-Kandel, Hans, Schneider- eğitsel olguları anlamlandırmak ve yorumlamak için ekonomik, politik, sosyal ve kültürel bağlama dikkat etmişlerdir. Bu nedenle, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında ekonomi, politik bilim, sosyoloji ve tarih bilimlerinden yararlanmak önemlidir (Cowen, 2000; Rust & Liao, 2011). Görüldüğü gibi, karşılaştırmalı eğitim çalışmalarının yöntemi, temelinde sosyal bilimlerden gelmektedir (Jacob & Hawkins, 2011). Ancak, araştırmacılar bu bilim dallarının aynı anda hepsinden, birkaçından yararlanabilir veya kendi geliştirdikleri ölçütleri kullandıkları için hiçbirinden yararlanamayabilirler (Henrickson, Faison & Rust, 2003). Karşılaştırmalı eğitim alanında, kullanılan yöntemler için geçmişten günümüze tartışmalar yapılmıştır (Phillips & Ochs, 2004). Bu çerçevede, karşılaştırmalı eğitim alanı sürekli bir olgunlaşma içerisindedir. Nitekim Bray, Adamson ve Mason (2007), yöntemsel tartışmaların dünyada eşit şekilde olmadığını, daha çok İngiltere konuşulan ülkelerin alan yazında etkili olduğunu ve araştırmaların yapıldığını belirtmektedir.